

ЕПІЗООТОЛОГІЯ ГЕЛЬМІНТОЗІВ ВОДОПЛАВНОЇ ПТИЦІ В ГОСПОДАРСТВАХ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Богач М.В., доктор вет. наук, доцент, директор ОДС ННЦ «ІЕКВМ»

Одеська дослідна станція ННЦ «ІЕКВМ», м. Одеса

Склярук В.Г., асистент

Одеський державний аграрний університет

В статті наведені дані щодо поширення природно-вогнищевих гельмінтозів серед качок та гусей в господарствах різних форм власності Одеської області з характером перебігу інвазії, а також визначені показники екстенсивності та інтенсивності інвазії.

Ключові слова: епізоотологія, птиця, гельмінтози, екстенсивність, інтенсивність, інвазія.

Паразитарні хвороби суттєво впливають на збереження, вирощування молодняку та продуктивність дорослої птиці, чим завдають птахівництву значних збитків. Так, у дорослої птиці знижується несучість та зменшується вгодованість, у молодняка гельмінти зумовлюють значне відставання у рості і розвитку, а за значної інтенсивності призводять до його загибелі від виснаження та інтоксикації продуктами метаболізму. Паразитичні черви сприяють проникненню в організм інфекційних та бактеріальних хвороб [1].

В останні два десятиріччя моніторинг гельмінтозів водоплавної птиці у господарствах України майже не проводився, а відомі дані стосуються лише окремих господарств або областей [2].

У більшості випадків гельмінтози серед водоплавної птиці значно поширені внаслідок стаціонарності і носять природно-вогнищевий характер. В окремих господарствах та в індивідуальних власників качки і гуси утримуються спільно на штучних або природних непроточних водоймах, які, в залежності від пори року, заселені багаточисельними безхребетними і, в свою чергу, є проміжними хазяями різних видів гельмінтів [3].

До природно-вогнищевих захворювань водоплавної птиці належить стрептокарроз, ехінуріоз, філікольоз, простогонізмоз, дрепанідотеніоз, та лігульоз. Деякі з цих гельмінтозів (стрептокарроз, ехінуріоз і філікольоз) в ряді господарств є причиною значного відходу молодняку [4, 5]. Основна роль в поширенні природно-вогнищевих гельмінтозів належить диким водоплавним і болотним птахам, які можуть постійно перебувати або зупинятись на водоймах під час міграції або перельоту.

Одним із факторів, який сприяє поширенню вказаних інвазій є напівекстенсивна система ведення галузі, особливо в індивідуальному секторі та у невеликих господарствах при якій упродовж декількох років утримується власне батьківське поголів'я птиці, виводиться і вирощується молодняк на одній і тій же території.

Метою роботи було визначити показник екстенсивності і інтенсивності природно-вогнищевих гельмінтозів у водоплавної птиці в господарствах різних форм власності Одеської області.

Матеріали та методи досліджень. Дослідження проводили упродовж 2008-2009 років серед домашньої водоплавної птиці, що утримувалась у господарствах різних форм власності Овідіопольського, Білгород-Дністровського, Кілійського, Великомихайлівського та Ширяєвського районів Одеської області, які спеціалізуються на вирощуванні племінної та товарної птиці, а також в ряді присадибних господарств. Відомості про загальну епізоотичну ситуацію з інвазійних хвороб птиці в господарствах отримували з первинної ветеринарної документації управління ветеринарної медицини.

Після аналізу епізоотологічної ситуації в господарстві з підлоги пташників відбирали проби посліду (не менше 20 проб від кожної групи), які досліджували в лабораторії Одеської дослідної станції ННЦ «ІЕКВМ» методом флотації [6].

Збір гельмінтів проводили шляхом повних гельмінтологічних розтинів за методом К.І. Скрябіна (1928) вимушено або планово забитих 72 свійських гусей та 111 качок. Визначення гельмінтофауни у дикої водоплавної птиці проводили після відстрілу гусей і качок в період полювання в Придунайських та Придністровських плавнях. Методом неповного гельмінтологічного розтину досліджено 32 качки (нирок-білолобий) *Vucephala clangula*, 19 качок-крякв *Anas platyrhynchos* та 12 диких гусей *Anseres anser*. Видову належність гельмінтів визначали за методикою В.А. Потьомкіної [7].

Безхребетних, які є проміжними хазяями трематод та цестод птиці, відловлювали у водоймищах (узбережжя Сухого та Хаджибейського лиманів) гідробіологічним сачком і, шляхом відпрепарування кишечника з подальшою його мікроскопією за допомогою біокулярної лупи було досліджено 106 рачків-гамарусів *Cammarus lacustris* та 63 дафнії *Daphnia magna*.

Результати досліджень. За даними звітності обласного управління ветеринарної медицини в господарствах різних форм власності Одеської області на даний час нараховується 576,8 тис. голів качок та 317,5 тис. голів гусей з яких лише 76,3 тис. голів качок та 65,4 тис. голів гусей знаходиться в різних сільгоспприємствах області. Гельмінтокопрологічними дослідженнями 198 зразків посліду від гусей сільськогосподарських підприємств Овідіопольського, Роздільнянського, Великомихайлівського та Ширяєвського районів, які утримуються в закритому режимі (без доступу до природних водойм) виявили трихостронгільозну інвазію з ЕІ від 18,6 % до 41,2 %. При розтині загиблих 52 гусей визначили інтенсивність вказаної інвазії, яка була від 8 екз. до 21 екз. Водночас, у 12 гусей були виявлені капілярії (ЕІ – 25 %) з інтенсивністю від 3 екз. до 11 екз.

Племінні гуси з ВАТ «Заря» Роздільнянського району були уражені капіляріозною інвазією (ЕІ – 27,2 %), ІІ – від 5 екз. до 8 екз. та дрепанідотеніозною (ЕІ – 6,4 %). Неповним гельмінтологічним розтином 22 гусей з цього господарства у 3 голів виявили цестоди 1 екз. та 4 екз. *Drepanidotaenia lanceolata*. За анамнезтичними даними з'ясовано, що ці гуси у молодому віці утримувались на іншому відділку господарства і мали вільний доступ до ставка.

В результаті гельмінтологічного розтину домашніх гусей, що утримувались в зоні берегової смуги Сухого лиману, встановлено наявність ехінуріозної інвазії з екстенсивністю 12-14,6 % та з інтенсивністю від 4 до 9 екз./птицю. Ехінурії локалізувалися в залозистому шлунку переважно на границі з м'язевим

шлуночком. Гельмінти досить глибоко проникали в стінку шлуночка до м'язевого шару, утворюючи сполучнотканинні вузлики завбільшки з горошину. Більш тяжкий перебіг ехінуріозної інвазії був у гусенят 3-4 місячного віку.

Гельмінтокопрологічними дослідженнями 136 зразків посліду від гусей присадибних господарств Одеської області реєстрували дрепанідотеніозну – ЕІ 5,9 %, та ехінуріозну – ЕІ 3,4 %, трихостронгільозну – ЕІ 27,1 %, капіляріозну – ЕІ 12,1 %, та амідостомозну – ЕІ 8,5 % інвазії. Слід зазначити, що у 6,1 % досліджуваної птиці реєстрували змішану трихостронгільозно-дрепанідотеніозну та капіляріозну інвазії у різних варіаціях.

У качок племінних та товарних сільськогосподарських підприємств області реєстрували ураження трихостронгільідами – 8,7 % та гангулетеракісами – 18,1 % дослідженого поголів'я. Інтенсивність трихостронгільозної інвазії була від 9 до 33 екз./птицю, гангулетеракідозної – від 23 до 52 екз./птицю. Поголів'я качок племінного господарства ФГ «Манько» Великомихайлівського району було благополучне з інвазійних захворювань упродовж останніх п'яти років, але, упродовж 2009 року, у птиці усіх вікових груп, реєстрували гангулетеракідозну інвазію з екстенсивністю 11,2 %, що пов'язано з завезенням з іншого відділку підрощеного племінного молодняку для поповнення батьківського стада.

Серед качок присадибних та фермерських господарств Іванівського, Великомихайлівського та Березівського районів, які мали доступи до природних водойм (ставки, мілководні з повільною течією річки) реєстрували філікольозну інвазію з екстенсивністю 28,2 % і інтенсивністю від 9 до 36 екз./птицю. Збудники захворювання паразитували в тонкому кишечнику, викликаючи катаральне запалення слизової оболонки з ознаками геморагічного ентериту. Паразити порушували цілісність усіх шарів кишкової стінки, спричиняючи крововиливи.

В результаті розтину відстріляних 19 качок (нирок-білолобий), вилучених з плавнів ріки Дністер Біляєвського району встановлено, що 7 птахів (36,8 %) уражені сингамозною інвазією з інтенсивністю від 3 до 11 екз./птицю. Із 23 нирків-білолобих, відстріляних у Придунайських плавнях (Кілійський район), у 5 реєстрували нематодозну інвазію з ЕІ 21,7 %, спричинену стрептокарами з інтенсивністю від 2 екз./птицю до 5 екз./птицю. Нематоди локалізувались під кутикулою м'язевого шлунку. Із досліджених 42 качок у 3 птахів (7,1 %), реєстрували змішану інвазію, спричинену сингамусами та стрептокарами.

При розтині 27 качок-кряків у 6 птахів (22,2 %) реєстрували стрептокаррозну інвазію з інтенсивністю від 2 до 3 нематод. У кишечнику інших 3 птахів (11,1 %) виявили дрепанідотенії 2, 3 та 6 екз. відповідно.

При огляді кишечників від 18 диких гусей, відстріляних на території сільськогосподарських угідь Білгород-Дністровського, Тарутинського та Кілійського районів, у 6 птахів (33,3 %) в сліпих виростах товстого кишечника виявили гангулетеракіси (II від 3 до 8 екз./птицю). Водночас, у 5 гусей (27,7 %) виявлено ураження залозистого шлунку ехінуріозною інвазією з інтенсивністю від 3 до 6 екз./птицю. З числа досліджених диких гусей у 2 птахів (11,1 %) реєстрували змішану інвазію, спричинену гангелетераками та ехінуріями.

При дослідженні проміжних хазяїв трематод та цестод водоплавної птиці зі 106 рачків-гамарусів *Cammarus lacustris*, вилучених із Сухого та Хаджибейського лиманів, в кишечнику 7 рачків виявили личинки стрептокар II яких становила від 1 до 3 екз., а показник екстенсивності склав 6,6 %. Личинки стрептокар були

інцистовані, мали округлу форму, всередині спіралью скручені і містились в м'язах голови рачків.

При дослідженні 63 дафній *Daphnia magna* у 4 виявили личинки ехінурій розмірами близько 1,0-1,5 мм. Екстенсивність склала 6,3 % при інтенсивності від 1 до 2 личинок.

Висновки

1. У птахогосподарствах різних форм власності Одеської області, які розводять та утримують гусей та качок найпоширенішими інвазіями є трихостронгільозна з ЕІ (18,6-41,2) %, капіляріозна (12,1-27,2) %, дрепанідотеніозна (5,9-6,4) %, ехінуріозна (1,8-3,4) % та філікольозна (12,6-28,2) % з різною інтенсивністю.

2. Дикі гуси уражені на 33 % гангулетеракідозною та 27 % ехінуріозною інвазіями, а дикі качки – стрептокарозною (21,7 %), сингамозною (36,8 %) та дрепанідотеніозною (11,1 %) інвазіями.

3. Проміжні хазяї трематод та цестод водоплавної птиці, рачки-гамаруси, Сухого та Хаджибейського лиманів на 6,6 % уражені личинками стрептокар при І від 1 до 3 екз.

4. Основна роль в поширенні природно-вогнищевих гельмінтозів належить диким водоплавним птахам.

5. Факторами, що сприяють поширенню вогнищево-природних гельмінтозів, є сумісне перебування птиці громадського та індивідуального секторів на водоймах до яких також має доступ дика водоплавна птиця. Поширенню геогельмінтів сприяє порушення гігієнічних умов утримання домашньої птиці в приміщеннях і вигулах.

Список літератури

1. Павленко С.В. Моніторинг гельмінтозів свійської птиці в господарствах Дніпропетровської та Запорізької областей і заходи профілактики [Текст] / С.В. Павленко, І.І. Коваленко, Т.В. Маршалкіна, Г.В. Заїкіна // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. – Харків, 2008. – №91. – С. 352-355.
2. Короленко Л. Моніторинг гельмінтозів водоплавної птиці в господарствах степової зони України та лікувально-профілактичні заходи [Текст] / Короленко Л., Коваленко І., Маршалкіна Т., Заїкіна Г. // Ветеринарна медицина України, 2008. – №1. – С. 27-29.
3. Павленко С.В. Роль природного й антропогенного факторів у поширенні гельмінтозів водоплавної птиці [Текст] / С.В. Павленко, М.В. Темний, Л.І. Луценко // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. – Харків, 2008. – №91. – С. 355-357.
4. Шевцов А.А. Ветеринарное значение гельминтозов гусей и уток на Украине [Текст] / А.А. Шевцов // Проблемы паразитологии: тезисы докл. V науч. конф. Украинского республиканского научного общества паразитологов. – Киев, 1967. – С. 304-306.
5. Богач М.В. Ехінуріоз домашніх гусей [Текст] / М.В. Богач, Л.Є. Бездетко, В.П. Монастирлі // Ветеринарна медицина: міжвід. темат. наук. зб. – Харків, 2008. – №91. – С. 60-62.
6. Котельников Г.А. Методические рекомендации по диагностике гельминтозов сельскохозяйственных птиц [Текст] / Г.А. Котельников, И.И. Коваленко. – Москва, 1989. – 24 с.
7. Потемкина В.А. Гельминтозы домашних птиц [Текст] // В.А. Потемкина. – М.: Сельхозгиз, 1960. – 235 с.

Епизоотология гельминтозов водоплавающей птицы в хозяйствах Одесской области. Богач Н.В., Склярук В.Г.

В статье приведены данные относительно распространения природно-очаговых гельминтозов среди уток и гусей в хозяйствах разных форм

собственности Одесской области с характером течения инвазии, а также определены показатели экстенсивности и интенсивности инвазии.

Ключевые слова: *эпизоотология, птица, гельминтозы, экстенсивность, интенсивность, инвазия.*

Epizootology helminthes of waterfowl in economies of Odessa area. Bogach N.V., Skljaruk V.G.

In the article the resulted is given in relation to distribution of naturally-source helminthes among ducks and geese in the economies of different patterns of ownership of the Odessa area with character of motion of invasion, and also the indexes of extensiveness and intensity of invasion.

Key words: *epizootology, bird, helminth, extensiveness, intensivity, invasion.*